

Lisi Estaras (*1971, Argentinië) studeerde dans in Córdoba en in Jeruzalem aan Rubín Academy of Music and Dance. Sedert 1997 werkt ze bij les ballets C de la B. Ze creëerde en danste onder meer mee in lets op Bach, vsprs en C(H)OEURS van Alain Platel en Tempus Fugit van Sidi Larbi Cherkaoui.

In 2016 creëerde ze voor Platform K de voorstelling *Monkey Mind* met drie dansers met het syndroom van Down. Ze maakte ook een solo, *The Speech*, voor Irene Russolillo. Ze geeft masterclasses in binnen- en buitenland.

In 2018 gaat Lisi met twee stukken in première: *Dorky Park*, een samenwerking met Constanza Macras, en *Sapiens* voor het Ballet Contemporano Teatro San Martín (Argentinië).

Amateurdansers in een professioneel kader. Twee mannelijke, drie vrouwelijke dansers. Franstalig, Spaanstalig en Nederlandstalig. Met en zonder syndroom van Down. En een live muzikant die een bijna meedogenloos ritme oplegt. De lat ligt hoog in D-EFFECT van de Argentijnse choreograaf Lisi Estaras. "Ik kan natuurlijk altijd met een remake afkomen, met iets waarvan je op voorhand weet dat het zal werken. Maar het is veel interessanter om jezelf en je dansers uit te dagen, te 'vechten' tegen de muziek en tegen de vooroordelen van het publiek."

Een ding is zeker: D-EFFECT zal zijn effect niet missen. Een voor de hand liggende woordspeling voor een helemaal niet voor de hand liggende voorstelling. Al is Lisi Estaras ondertussen een en ander gewoon. Ze werkt bij les ballets C de la B wel vaker met amateurdansers, en ze maakte eerder al een voorstelling bij Platform K voor dansers met het syndroom van Down. "Voor mij kan iedereen dansen. Een creatie wordt zoveel interessanter als je met verschillende mensen werkt in plaats van enkel met professionals. Die mix zorgt voor extra samenwerking tussen de dansers en met het publiek."

In D-EFFECT gaat Lisi op zoek naar hoe je een theateraffect kan creëren door elementen toe te voegen of weg te nemen. Hoe eenzelfde beweging kan veranderen door die anders te belichten. Of als je een danser eerst volledig gekleed ziet bewegen, en daarna in ondergoed. De beweging blijft dezelfde, maar toch krijg je een compleet ander effect. Normaal kiest Lisi voor een sterke dramaturgische lijn, met weinig speciale belichting of uitgebreid decor. Maar voor D-EFFECT trekt ze iets meer registers open. "Ik wil zien wat een black-out doet bijvoorbeeld, dat is zowat het sterkste theatrale effect dat er is. Hoe je daarmee de weg naar een ander verhaal kan openen, een soort van Alice in Wonderland-landschap creëren waarin je de kijker meeslept."

Ook muziek heeft een sterk effect op het lichaam. Zo is de contrabasspeler op scène, Ariel Eberstein, een van de hoofdfiguren in D-EFFECT. Hij brengt geen easy listening, maar muziek die het de choreograaf en dansers niet makkelijk maakt. "De muziek pushit me om heel efficiënt te zijn. De dansers moeten heel precies op de muziek dansen of anders lopen ze het gevaar dat de muziek het overneemt. Ik hou van die competitie: hoe je in de tegenaanval moet gaan tegen de muziek zodat die de voorstelling niet 'opeet'."

D-EFFECT verwijst uiteraard ook naar 'defect'. "Het eerste wat we zien wanneer we naar mensen met het syndroom van Down kijken, is de imperfectie. Ik hou van het contrast tussen de dansers met het syndroom van Down en de drie jonge vrouwelijke dansers, die vrouw en nog niet vrouw zijn, die zich nog onbewust zijn van hun eigen schoonheid. Zonder moralistisch te worden, doet het ons nadenken over hoe we naar de wereld kijken, hoe we soms op het verkeerde been worden gezet door wat we zien." "Het is geen toeval dat ik de laatste jaren meer en meer werk met dansers met het syndroom van Down. Ik wil

in mijn werk onze mentale toestand van vandaag laten zien: hoe vaak we worden afgeleid, hoe er allerlei gedachten tegelijk door je hoofd kunnen schieten. Mensen met het syndroom van Down hebben geen filters. Alles komt bij hen direct binnen. Zij kunnen heel letterlijk en puur deze mentale chaos op scène tonen. Maar ik wil niet generaliseren. Ik werk ook niet zomaar met iedereen: ik kies dansers die veel te bieden hebben. Het is belangrijk om aan het publiek te laten zien dat we niet in een sociaal-artistiek, maar in een professioneel kader werken. Fernando en Frédéric, de dansers met het syndroom van Down, engageren zich als professionals, net als Nora, Eline en Bente."

Organisatorisch komt er wel een ander bij kijken, zoals zorgen voor begeleiding of vervoer (Fernando woont in Oostende, Frédéric in Celles). Passerelle betekent daarin een hele steun, samen met de mensen van Wit.h en kunstwerkplaats De Zandberg. Nog belangrijker is de vrijheid die Lisi krijgt bij Passerelle: "Ik krijg de kans om te experimenteren. Ze laten me vrij in wat ik doe en dat is niet zo evident. Ik

LISI ESTARAS D-EFFECT

ken Pol, ik weet waarvoor Passerelle staat, hoe ze iedereen de kans bieden om te dansen zonder aan artistieke kwaliteit in te te boeten, integendeel. Dat is wat in mijn werk ook doe."

Het is niet de makkelijkste weg, dat is duidelijk: "Het vraagt meer tijd. Niet alle choreografische materiaal past voor deze combinatie van dansers. Ik moet op zoek naar andere manieren om het te doen werken. Ik probeer in de eerste plaats de atmosfeer van de groep te capteren en van daaruit te vertrekken. Hoe werken ze als groep? Hoe kan ik hen pushen richting een bepaald 'universum'? Je hoeft als danser gelukkig niet alles tot in de details te begrijpen. Je kan voortgaan op je intuïtie en bewegen vanuit wat je wel hebt begrepen."

Het wordt geen productie zoals De Toverfluit in de Munt, benadrukt Lisi. Geen grote special effects of overdonderende decors, dat is niet aan haar besteed. Maar wel een al even betoverend spel met subtiele effecten en kleine bewegingen, die grote vraagtekens en emoties oproepen.

FRÉDÉRIC DESCHAMPS, BEELDEND KUNSTENAAR, DANSER EN POËET

Frédéric Deschamps maakt grafisch werk, keramiek en tekeningen. En passant danst hij ook. Of liever, hij is beeldend kunstenaar én danser, want hij voelt zich in beide vormen evenzeer thuis. Als je hem vraagt wat het verschil is tussen beide vormen, krijg je als laco-niek antwoord: "Het ene doe ik in Harelbeke in De Zandberg, het andere in Kortrijk bij Lisi." En dat is dat.

Ruben Laflere begeleidt Frédéric in De Zandberg: "Wij zijn een kunstwerkplaats voor personen met een mentale beperking en wij ondersteunen de individuele carrière van kunstenaars. Belangrijk is dat zij zelf aangeven hoe (snel) zij willen groeien. Wij geven hen geen opdrachten, maar we ondersteunen hen vanuit onze kijk en ons netwerk." Zo ging De Zandberg voor Frédéric op zoek naar expertise in hedendaagse dans. Hij danste eerder dankzij vzw Wit.h in Le Sacre du Printemps van Hein Mortier. En nu dus in D-EFFECT van Lisi Estaras. "Frédéric is zowel in zijn beeldend werk als in zijn podiumwerk vrij expressief en energetisch." Dat energetische klopt alvast. Als je Frédéric vraagt of het niet lastig is om zijn 'werk' overdag in De Zandberg te combineren met de repetities die meestal 's avonds of in

het weekend plaatsvinden, komt zijn antwoord snel: "Ik heb altijd nog genoeg energie om te dansen."

Ook het expressieve blijkt te kloppen. Vorig jaar werd hij geselecteerd voor de Prijs voor Beeldende Kunsten van de Stad Harelbeke. Zijn winnend werk was een 'boîte à secrets', een doos in keramiek met binnenin een object dat je hoort bewegen maar niet kan zien, zelfs niet door een minuscuul klein gaatje. Hij houdt duidelijk van geheimen, want het werk vormt onderdeel van een hele collectie in dat thema. Op de opmerking dat er op scène toch veel minder ruimte is voor geheimen, is zijn antwoord: "Ik zou zeggen ja. En neen."

Een diplomatisch antwoord dat hij even later verduidelijkt aan de hand van poëzie, waar hij al evenzeer een passie voor heeft. Net als bij geheimen, hoeft hij die passie niet expliciet uit te drukken: "Je kan al sprekend poëzie gebruiken in dans, maar je kan dat ook uitbeelden, in de bewegingen." Waarop een demonstratie volgt en Frédéric een gedicht citeert terwijl hij de essentie vat in verstilde bewegingen die je extra doen nadenken over de tekst.

Het is duidelijk: "Ik voel me op mijn gemak in dans. Ik herleef mijn passie in de dans." Hij krijgt van Lisi ook de ruimte om te experimenteren en eigen ideeën aan te brengen, net als de andere dansers. Het was even wennen in het begin, omdat hij noch Lisi, noch de andere dansers kende, maar het klikt prima. Hij repeteert ook tussenin: "Ben ik op het werk of thuis, dan gebeurt het dat ik begin te dansen om de bewegingen van buiten te leren.

Ik moet professioneel zijn in het dansen." Zijn tweelingzus Stéphanie en de rest van de familie komen alvast kijken naar de voorstelling. Schrik daarvoor heeft hij niet: "Neen, eerder een beetje 'trac', maar dat is heel normaal." En op de vraag of hij later nog wil dansen mocht hij de kans krijgen, komt het antwoord zeer snel en helemaal niet diplomatisch: "Ja. Onmiddellijk."

